

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ

**методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи для
здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань
07 «Управління та адміністрування»
спеціальності 072 – «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий
ринок»**

Затверджено
на засіданні кафедри фінансів,
банківської справи та
страхування
Протокол № 13 від 27.05.2024 р.

ЧЕРНІГІВ 2024

ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ. Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 072 – «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» Укл.: Парубець О. М., Кальченко О. М. – НУ «Чернігівська політехніка», Чернігів, 2024. – 24 с.

Укладачі: Парубець Олена Миколаївна, доктор економічних наук,
професор

Кальченко Ольга Миколаївна, кандидат економічних наук,
доцент

Відповідальний за випуск: Дубина Максим Вікторович, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, доктор економічних наук, професор

Рецензент: Дерій Жанна Володимирівна, доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри економіки, обліку і оподаткування Національного університету «Чернігівська політехніка»

ЗМІСТ

Вступ	4
Змістовий модуль 1. Основи фінансового планування життя.	5
Тема 1. Фінансове планування життя.	5
Тема 2. Сутність фінансів домогосподарств, особливості їх управління та організації.....	7
Тема 3. Правила складання та види особистого (сімейного) бюджету.	9
Змістовий модуль 2. Роль фінансових ресурсів домогосподарств у фінансовій системі України.	11
Тема 4. Фінансові ресурси та структура фінансової системи.....	11
Тема 5. Вплив фінансів домогосподарств на забезпечення стабільності публічних фінансів.....	13
Тема 6. Діяльність домогосподарств на фінансовому ринку.....	15
Змістовий модуль 3. Забезпечення особистої фінансової безпеки домогосподарств в умовах цифровізації фінансового сектору.	16
Тема 7. Оцінювання фінансової безпека домогосподарств.	16
Тема 8. Фінансове шахрайство та напрями мінімізації його впливу на стан особистих фінансів.....	17
Рекомендована література.....	19
Нормативно-законодавчі акти.....	19
Основна література	20
Допоміжна.....	21
Інформаційні ресурси.....	23

Вступ

Активізація процесів цифрової трансформації економіки, фінансового сектору та суспільства обумовлюють необхідність підвищення рівня фінансової грамотності, яка виступає ключовим фактором зростання рівня життя населення та забезпечення соціально-економічного розвитку країни. Курс «Фінансова грамотність» орієнтований на здобувачів вищої освіти, які хочуть поглибити свої знання та отримати практичні навички у сфері прийняття відповідальних фінансових рішень в умовах цифровізації фінансового сектору, активізації дій фінансових шахраїв, зростання фінансових ризиків та кіберзагроз.

Метою дисципліни «Фінансова грамотність» є підвищення рівня фінансової грамотності, фінансової та податкової культури здобувачів вищої освіти для прийняття останніми грамотних, ефективних рішень, що мінімізують фінансові ризики і сприяють підвищенню рівня особистої фінансової безпеки в умовах постійної зміни фінансового середовища. *Цілі курсу:* розвиток навичок критичного мислення і об'єктивної оцінки переваг та загроз здійснення фінансових операцій; набуття практичних навичок складання особистого (сімейного) бюджету з використанням цифрових сервісів, планування свого фінансового майбутнього в умовах цифрової трансформації економіки; уникнення фінансових ризиків в умовах цифровізації фінансового сектору; забезпечення особистої фінансової безпеки та захисту від дій кібершахраїв; використання цифрових фінансових продуктів для збереження і примноження особистих заощаджень та інвестування останніх в надійні фінансові інструменти; здійснення операції на фінансовому ринку України тощо.

Під час вивчення дисципліни здобувач вищої освіти (ЗВО) має набути або розширити наступні загальні (ЗК) та спеціальні (СК) компетентності, передбачені освітньою програмою:

ЗК 5 – Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій

СК 02 – Розуміння особливостей функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури

СК 11 – Здатність підтримувати належний рівень знань та постійно підвищувати свою професійну підготовку

Під час вивчення дисципліни ЗВО має досягти або вдосконалити наступні програмні результати навчання (ПРН), передбачені освітньою програмою:

ПР 02 – Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем

ПР 03 – Визначати особливості функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури

ПР 14 – Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик фінансових систем, а також особливостей поведінки їх суб'єктів

Після вивчення курсу ЗВО повинен:

– знати особливості управління особистими фінансами;

- знати джерела формування і напрями використання фінансових ресурсів домогосподарств;
- знати основи фінансового планування та здійснення заощаджень;
- знати методи складання і види особистого (сімейного) бюджету;
- знати права споживачів фінансових послуг;
- аналізувати зміни у фінансовому законодавстві, які безпосередньо впливають на стан особистих фінансів;
- вміти користуватися сучасними цифровими фінансовими інструментами;
- вміти виявляти ризики і загрози та оцінювати стан особистої фінансової безпеки;
- проводити фінансові розрахунки, оцінювати інвестиційний потенціал домогосподарств.

Вивчення навчальної дисципліни «Фінансова грамотність» базується на знаннях, отриманих із навчальних дисциплін «Фінанси», «Фінансова думка України та світу», «Гроші і кредит», «Банківська система», «Бюджетна система», «Фінанси підприємств», «Статистика у фінансах», «Мікроекономічна теорія ринків» та ін.

Дисципліна є базовою для вивчення ряду дисциплін циклу професійної підготовки ЗВО зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок», а також виробничої практики. Може використовуватися під час вивчення дисциплін освітньої програми «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Тематика практичних занять і самостійної роботи

В ході практичних занять передбачається усне опитування по темам курсу «Фінансова грамотність», вирішення аналітичних і тестових завдань (в системі Moodle), розв'язання проблемних ситуацій.

Змістовний модуль 1. Основи фінансового планування життя.

Тема 1. Фінансове планування життя.

Питання для обговорення

1. Сутність, види фінансового планування життя.
2. Етапи здійснення фінансового планування життя.
3. Причини здійснення фінансового планування життя.
4. Складові елементи фінансового планування життя.
5. Процес фінансового планування життя.

Теми для самостійної роботи

1. Засоби реалізації фінансового планування життя.
2. Взаємозв'язок фінансового планування життя і часу.

3. Методи фінансового планування життя, особливості їх використання.
4. Стратегія і тактика фінансового планування життя.
5. Ризики, що виникають в процесі фінансового планування життя.
6. Мета та стратегічні цілі Національної стратегії розвитку фінансової грамотності до 2030 року.
7. Модель прийняття фінансових рішень домогосподарствами в умовах невизначеності та ризику.
8. Фінансова поведінка домогосподарств в сучасних умовах.
9. Роль фінансових консультантів в прийнятті обґрунтованих рішень щодо фінансового планування життя.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте рівень фінансової грамотності населення України. Зробіть належні висновки.
2. Проаналізуйте рівень фінансової грамотності населення країн Європейського Союзу (ЄС). Зробіть належні висновки.
3. Проаналізуйте обсяг інвестицій вкладених країнами світу в розвиток штучного інтелекту у фінансовій сфері. Зробіть належні висновки.
4. Проаналізуйте рівень цифрової грамотності населення України. Зробіть належні висновки.

Ситуації для обговорення

1. Що ви розумієте під фінансовим плануванням життя?
2. Для чого необхідно здійснювати фінансове планування життя?
3. Які складові включає фінансове планування життя?
4. Де можна отримати інформацію про фінансове планування життя і підвищення рівня особистої фінансової безпеки?
5. Що ви розумієте під терміном «психологія бідності»?
6. Який існує взаємозв'язок між поняттями «фінансова грамотність», «фінансова обізнаність», «фінансова незалежність»?
7. Які існують точки взаємодії між часом і фінансами?
8. Який існує взаємозв'язок між поняттями «фінансова грамотність» і «цифрова грамотність»?
9. Які етапи фінансового планування життя є першочерговими на вашу думку?
10. Які ризики впливають на фінансового планування життя в сучасних умовах?
11. Які методи застосовуються для формулювання фінансових цілей?
12. Чи впливає впровадження штучного інтелекту на процес фінансового планування життя?
13. Чи вірним буде висловлювання «Фінансове планування життя починається з визначення фінансових цілей». Обґрунтуйте свою відповідь.
14. Чи вірним буде висловлювання «Карта фінансових бажань – це інструмент для досягнення фінансових цілей, особистого розвитку та самореалізації». Обґрунтуйте свою відповідь.

15. Чи вірним буде висловлювання «Аінансові помилки зроблені під час кризи нічим не відрізняються від помилок зроблених під час зростання економіки?». Обґрунтуйте свою відповідь.

Тема 2. Сутність фінансів домогосподарств, особливості їх управління та організації.

Питання для обговорення

1. Сутність фінансів домогосподарств.
2. Функції фінансів домогосподарств.
3. Види фінансових відносин домогосподарств.
4. Сукупні ресурси і сукупні витрати домогосподарства.
5. Заощадження домогосподарств, їх класифікація, мотиви та чинники здійснення.

Теми для самостійної роботи

1. Система показників оцінки фінансів домогосподарств.
2. Особливості управління фінансами домогосподарств в сучасних умовах.
3. Фактори внутрішнього і зовнішнього середовища, що здійснюють вплив на фінанси домогосподарств в сучасних умовах.
4. Дослідження стану фінансів домогосподарств України в сучасних умовах.
5. Ризики управління фінансами домогосподарств та напрями їх зменшення.
6. Вплив розвитку штучного інтелекту на фінанси домогосподарств.
7. Дослідження впливу цифровізації економіки і фінансового сектору на стан фінансів домогосподарств.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте склад споживчого кошику в Україні і країнах світу (за вибором ЗВО). Зробіть належні висновки.
2. Проаналізуйте склад і розмір споживчого кошику в Україні і країнах ЄС. Зробіть належні висновки.
3. Проаналізуйте розмір ВВП на душу населення в Україні. Зробіть належні висновки.
4. Проаналізуйте рівень ВВП на душу населення за даними рейтингу Міжнародного валютного фонду. Визначте місце України в рейтингу ВВП на душу населення. Зробіть належні висновки.
5. Проаналізуйте розмір мінімальної заробітної плати в Україні і країнах ЄС. Зробіть належні висновки.
6. Проведіть порівняльний аналіз джерел формування доходів домогосподарств України і країн ЄС. Зробіть належні висновки.
7. Проведіть порівняльний аналіз сукупних витрат домогосподарств України і країн ЄС. Зробіть належні висновки.
8. Проаналізуйте дефініцію понять «фінанси домогосподарств», «персональні фінанси», «особисті фінанси», «поведінкові фінанси». Який існує

взаємозв'язок і різниця між зазначеними термінами? Зробіть належні висновки.

Ситуації для обговорення

1. Яку роль відіграють фінанси домогосподарств в економіці держави?
2. Яку роль відіграють фінанси домогосподарств у фінансовій системі України?
3. Які фактори впливають на погіршення фінансового становища домогосподарств України в сучасних умовах?
4. Які показники розраховуються на основі даних споживчого кошику?
5. Які чинники впливають на ощадну активність домогосподарств у сучасних умовах?
6. Якими ви бачите перспективи розвитку фінансів домогосподарств України?
7. Що ви розумієте під управлінням фінансами домогосподарств?
8. Яким чином встановлюється і в якому нормативно-законодавчому акті публікується розмір мінімальної заробітної плати?
9. Які фактори впливають на рівень оплати праці?
10. Чи змінилася ваша заощадлива поведінка в умовах війни?
11. Що ви розумієте під заощадженнями?
12. Що ви розумієте під організованими та неорганізованими заощадженнями?
13. В чому полягає різниця між активними і пасивними заощадженнями домогосподарств?
14. За якими показниками можна оцінити стан фінансів домогосподарств?
15. Що відноситься до негрошових доходів домогосподарств?
16. З чого складаються загальні доходи домогосподарств?
17. Як визначаються сукупні ресурси домогосподарств?
18. З яких складових формуються грошові доходи домогосподарств?
19. Які показники визначають розмір доходів домогосподарств?
20. Які чинники впливають на ощадну активність домогосподарств у сучасних умовах?
21. Якими фінансовими інструментами ви би скористалися для збереження і накопичення своїх заощаджень?
22. Якими ви бачите перспективи розвитку фінансів домогосподарств України?
23. У чому полягає сутність витрат домогосподарств?
24. Якими документами можуть бути підтверджені доходи і витрати домогосподарств?
25. Коли на вашу думку необхідно починати відкладати на пенсію?
26. Які рівні має пенсійна система України?
27. Чим зумовлена необхідність управління грошовими потоками домогосподарств?
28. Що розуміють під фінансовою свободою домогосподарств?
29. Яка основна мета інвестування в людський капітал?
30. Чи існує зв'язок між якістю життя та інвестиціями в людський капітал?
31. Які реформи спрямовані на розвиток фінансів домогосподарств України?

32. Який передовий зарубіжний досвід можна застосувати в сфері управління фінансами домогосподарств України?
33. Чи вірним буде ствердження: «ВВП на душу населення характеризує рівень і динаміку економічного зростання і розвитку країни». Обґрунтуйте свою відповідь.

Тема 3. Правила складання та види особистого (сімейного) бюджету.

Питання для обговорення

1. Бюджет домогосподарства, його структура.
2. Правила складання особистого (сімейного) бюджету).
3. Доходи особистого (сімейного) бюджету).
4. Видатки особистого (сімейного) бюджету).
5. Причини появи дефіциту особистого (сімейного) бюджету).
6. Напрями зменшення дефіциту особистого (сімейного) бюджету).

Теми для самостійної роботи

1. Електронні продукти за допомогою яких можна здійснювати планування особистого (сімейного) бюджетів в умовах цифровізації фінансового сектору.
2. Роль держави у формуванні доходів бюджету домогосподарств.
3. Зміни у нормативно-законодавчих актах, що регулюють доходи і витрати домогосподарств.
4. Бюджетні обмеження домогосподарств в сучасних умовах.

Завдання для самостійної роботи

1. Сім'я складається з чотирьох осіб батько, мати, донька студентка столичного вишу (контрактна форма навчання), син учень 7 класу відвідує спортивну секцію. Батько приватний підприємець. Мати домогосподарка. Сім'я проживає у власному будинку, має невелике підсобне господарство. Статок сім'ї – вище середнього. У листопаді у доньки день народження. Складіть бюджет домогосподарства. Порівняйте дохідну і видаткову частину бюджету. Зробіть належні висновки.
2. Сім'я складається з шести осіб. Батько, мати, бабуся, дідусь, дві доньки 14 і 6 років. Сім'я проживає у трикімнатній квартирі. Школа і дитячий садок знаходяться поряд з будинком. Мати працює економістом, батько – водій таксі. Бабуся і дідусь на пенсії. Сім'я має дачна ділянка 6 соток за 30 км від міста. Рік тому батько взяв кредит на купівлю автомобіля в розмірі 160 тис грн. на 5 років під 21 % річних. Молодша донька займається танцями, старша музикою і відвідує репетитора з англійської мови. Дідусь і бабуся часто хворіють. Статок сім'ї – середній. Складіть бюджет домогосподарства. Порівняйте дохідну і видаткову частину бюджету. Зробіть належні висновки.
3. Сім'я складається з п'яти осіб батько, мати, сини 19 і 10 років, донька – 9 місяців. Мама знаходиться у відпустці по догляду за дитиною. Батько працює начальником кредитного відділу комерційного банку. Старший син

навчається на першому курсі ВУЗУ (бюджетна форма навчання). Молодший син навчається школі, відвідує спортивну секцію (айкідо). Доходи сім'ї середнього рівні. Сім'я проживає у трикімнатній квартирі. Складіть бюджет домогосподарства. Порівняйте дохідну і видаткову частину бюджету. Зробіть належні висновки.

4. Сім'я складається із трьох чоловік: мати, батько, син – 16 років. У родини є дача на якій вони відпочивають влітку. Однак, фрукти і овочі на ній не вирощують. Кожний день до місця роботи і навчання члени родини добираються громадським транспортом. При цьому батько робить дві пересадки – з тролейбуса на маршрутне таксі. Родина проживає в двокімнатній квартирі. Батько працює слюсарем на заводі, мати бухгалтер приватної фірми. У цьому місяці дні народження у брата батька та у друга сина. Доходи сім'ї середнього рівня. Складіть бюджет домогосподарства. Порівняйте дохідну і видаткову частину бюджету. Зробіть належні висновки.
5. Сім'я складається із п'яти чоловік: батько, мати, бабуся, дідусь і донька. Живе родина у приватному будинку за 20 км від міста. Батько працює будівельником у місті. Мати працює продавцем у магазині, що знаходиться в населеному пункті де проживає родина. Батько кожний день їздить до міста на роботу транспортом загального користування. Донька навчається у школі, яка знаходиться неподалік від дому. У родини є земельна ділянка на якій вони вирощують овочі та фрукти. У цьому місяці у дідуса з бабусею річниця весілля. Доходи сім'ї середнього рівня. Складіть бюджет домогосподарства. Порівняйте дохідну і видаткову частину бюджету. Зробіть належні висновки.
6. Сім'я складається із чотирьох чоловік: батько, мати, донька, син. Родина проживає у селищі міського типу. Батько працює механіком у фермерському господарстві. Мати працює перукарем, у свій вільний час заробляє додаткові гроші роблячи зачіски і манікюр знайомим у себе на дому. Донька навчається у сусідньому місті на другому курсі коледжу (бюджетна форма навчання). Син відвідує дитячий садок. Родина має підсобне господарство (кури, гуси, кролі) та земельну ділянку. Залишки продукції підсобного господарства мати продає у місті по вихідним дням. Складіть бюджет домогосподарства. Порівняйте дохідну і видаткову частину бюджету. Зробіть належні висновки.

Ситуації для обговорення

1. Що означає термін особистий (сімейний) бюджет?
2. В чому полягають особливості складання особистого (сімейного) бюджету?
3. За якими показниками можна оцінити стан бюджету домогосподарств?
4. Які заходи необхідно вжити у випадку коли видатки бюджету домогосподарств перевищують його доходи?
5. Які ризики необхідно враховувати при формуванні і виконанні особистого (сімейного) бюджету?
6. Які, на вашу думку, можуть виникнути проблеми в процесі складання особистого (сімейного) бюджету?
7. Які види сімейного бюджету ви знаєте?

8. Яким чином можна розподілити кошти сімейного бюджету?
9. Які функції виконує особистий (сімейний) бюджет?
10. Яку структуру має бюджет домогосподарств?
11. Які правила використовуєте ви або члени вашої родини при складанні особистого або сімейного бюджету?
12. Яким чином можна збільшити доходи особистого (сімейного) бюджету?
13. Як ви розумієте термін «раціональне споживання»?
14. Які причини викликають появу дефіциту особистого (сімейного) бюджету?
15. Яким чином можна зменшити дефіцит особистого (сімейного) бюджету?
16. У випадку виникнення непередбачуваних витрат яким чином можна скоригувати особистий (сімейний) бюджет, без шкоди для основних потреб?
17. У випадку суттєвого скорочення доходів яким чином можна скоригувати особистий (сімейний) бюджет, щоб уникнути фінансових труднощів?
18. Чи вірним буде висловлювання «Сімейний бюджет характеризує фінансове становище родини». Зробіть належні висновки.

Змістовний модуль 2. Роль фінансових ресурсів домогосподарств у фінансовій системі України.

Тема 4. Фінансові ресурси та структура фінансової системи

Питання для обговорення

1. Фінансові ресурси як матеріальні носії фінансових відносин.
2. Централізовані і децентралізовані фінансові ресурси їх взаємозв'язок.
3. Внутрішня структура фінансової системи.
4. Організаційна структура фінансової системи України.
5. Вплив фінансової системи на темпи та пропорції розвитку національної економіки.

Теми для самостійної роботи

1. Джерела формування та напрями використання централізованих фінансових ресурсів.
2. Джерела формування та напрями використання децентралізованих фінансових ресурсів.
3. Сутність, функції, методи та завдання державного регулювання доходів домогосподарств.
4. Інструменти державного регулювання доходів населення.
5. Роль і місце фінансів домогосподарств у фінансовій системі держави.
6. Роль заощаджень домогосподарств у розвитку фінансової системи держави.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте джерела формування та напрями використання ваших особистих (сімейних) фінансових ресурсів. Зробіть належні висновки.

2. Проаналізуйте джерела формування та напрями використання фінансових ресурсів домогосподарств. Зробіть належні висновки.
3. Проаналізуйте джерела формування та напрями використання фінансових ресурсів держави. Зробіть належні висновки.
4. Проаналізуйте джерела формування та напрями використання фінансових ресурсів територіальних громад України. Зробіть належні висновки.
5. Проаналізуйте джерела формування та напрями використання фінансових ресурсів підприємств України. Зробіть належні висновки.
6. Проаналізуйте розмір тіньової економіки в Україні. Зробіть належні висновки.
7. Оберіть і обґрунтуйте ідею стартапу (створення власного бізнесу). Стисло опишіть сферу діяльності, форму власності, конкурентів, ринки збуту, кількість працівників, основні засоби тощо. Чітко опишіть і обґрунтуйте джерела надходження фінансових ресурсів і напрями їх використання. Зробити належні висновки стосовно формування і використання фінансових ресурсів Вашим новоствореним підприємством. Завдання оформити у вигляді презентації.

Ситуації для обговорення

1. Як на вашу думку в сучасних умовах можливо збільшити обсяг фінансових ресурсів домогосподарств?
2. Які методи планування і прогнозування обсягу централізованих фінансових ресурсів ви знаєте?
3. Які методи планування і прогнозування обсягу децентралізованих фінансових ресурсів ви знаєте?
4. Які напрями оптимізації фінансових ресурсів на рівні підприємств ви можете запропонувати?
5. Чи існують законодавчі обмеження розміру статутного капіталу підприємств та відрахувань на створення фондів грошових коштів підприємств?
6. Які державні програми підтримки бізнесу в умовах війни реалізуються в Україні?
7. Які інструменти підтримки підприємств є найбільш ефективними з вашої точки зору?
8. Які шляхи підвищення ефективності використання фінансових ресурсів домогосподарств ви можете запропонувати?
9. Які внутрішні та зовнішні фактори впливають на обсяг і структуру витрат домогосподарств в сучасних умовах?
10. Які інструменти державного регулювання доходів домогосподарств ви знаєте?
11. Що ви розумієте під портфелем фінансових ресурсів домогосподарств?
12. Які проблеми існують у фінансовій системі України?
13. Які напрями реформування фінансової системи України є дієвими на ваш погляд?

14. Чи вірним буде ствердження: «Фінансовий портфель пересічного громадянина складається із споживчого, накопичувального та інвестиційного портфелів». Обґрунтуйте свою відповідь.

Тема 5. Вплив фінансів домогосподарств на забезпечення стабільності публічних фінансів.

Питання для обговорення

1. Сутність і структура публічних фінансів.
2. Доходи і видатки державного і місцевих бюджетів.
3. Вплив державного боргу на рівень життя населення.
4. Домогосподарства як платники податків.
5. Види державних і місцевих податків і зборів, що сплачують фізичні особи в Україні.
6. Державні цільові фонди і види допомоги домогосподарствам.
7. Участь домогосподарств в бюджетному процесі.

Теми для самостійної роботи

1. Вплив фінансів домогосподарств на забезпечення стабільності публічних фінансів.
2. Учасницьке (партисипативне) бюджетування.
3. Засади громадського контролю в умовах розвитку громадянського суспільства.
4. Прямі і непрямі податки, що сплачують юридичні особи в Україні.
5. Прямі і непрямі податки, що сплачують фізичні особи в Україні.
6. Класифікація державних цільових фондів.
7. Джерела формування і напрями використання коштів пенсійного фонду України.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте обсяг і структуру доходів зведеного бюджету України. Зробіть належні висновки.
2. Проаналізуйте обсяг і структуру видатків зведеного бюджету України. Зробіть належні висновки.
3. Проаналізуйте обсяг і структуру доходів державного бюджету України. Зробіть належні висновки.
4. Проаналізуйте обсяг і структуру видатків державного бюджету України. Зробіть належні висновки.
5. Проаналізуйте обсяг і структуру доходів місцевих бюджетів України. Зробіть належні висновки.
6. Проаналізуйте обсяг і структуру видатків місцевих бюджетів України. Зробіть належні висновки.

7. Проаналізуйте обсяг і структуру доходів територіальної громади в якій ви проживаєте. Зробіть належні висновки.
8. Проаналізуйте обсяг і структуру видатків територіальної громади в якій ви проживаєте. Зробіть належні висновки.
9. Проаналізуйте розмір дефіциту державного бюджету України за останні три роки. Зробіть належні висновки.
10. Проаналізуйте розмір державного та гарантованого державою боргу за останні три роки. Зробіть належні висновки.
11. Проаналізуйте розмір тіньової економіки в Україні. Зробіть належні висновки.
12. Проаналізуйте стимули, перешкоди, можливості та загрози залучення зацікавлених осіб до бюджетного процесу, зокрема бюджету участі у Вашій громаді. Результати проведення SWOT - аналізу наведіть у табличній формі. Зробіть належні висновки.

Таблиця 1 SWOT-аналіз залучення зацікавлених осіб до бюджетного процесу на місцевому рівні

Стимули для залучення зацікавлених осіб до бюджетного процесу	Перешкоди для залучення зацікавлених осіб до бюджетного процесу
Можливості, які відкриває залучення зацікавлених осіб до бюджетного процесу	Загрози, які створює залучення зацікавлених осіб до бюджетного процесу

Ситуації для обговорення

1. Які фактори внутрішнього і зовнішнього середовища викликають появу дефіциту державного бюджету України?
2. Які заходи впроваджуються для зменшення дефіциту державного бюджету України?
3. Для чого здійснюють порівняльний аналіз сукупного державного боргу та ВВП України?
4. Які податки і збори сплачують підприємства в Україні?
5. Які податки і збори сплачують фізичні особи в Україні?
6. Які місцеві податки і збори ви знаєте?
7. Чи існують пільги по сплаті місцевих податків і зборів?
8. Чи існують пільги по оподаткуванню доходів підприємств малого бізнесу?
9. Які методи стимулювання розвитку малого бізнесу застосовуються в міжнародній практиці?
10. Які методики оцінки рівня тіньової економіки застосовуються в Україні?
11. Падіння платоспроможного попиту здійснює більший негативний вплив на офіційну чи тіньову економіку?

12. Чи вірним буде таке висловлювання: «Дефіцит бюджету завжди є негативним явищем». Обґрунтуйте відповідь.
13. Чи вірним буде твердження: «Країни з розвинутою ринковою економікою мають бездефіцитний бюджет». Обґрунтуйте свою відповідь.

Тема 6. Діяльність домогосподарств на фінансовому ринку.

Питання для обговорення

1. Види і форми кредитування домогосподарств.
2. Залучення заощаджень домогосподарств у банківську систему України.
3. Залучення заощаджень домогосподарств небанківськими установами.
4. Операції домогосподарств на ринку цінних паперів.
5. Діяльність домогосподарств на ринку криптовалюти.
6. Види обов'язкового і добровільного страхування.

Теми для самостійної роботи

1. Ризики та переваги вкладання заощаджень : у банківський депозит, купівлю цінних паперів або інвестування в криптовалюту.
2. Перекази мігрантів за кордону та їх ефективне використання.
3. Інвестиційні можливості домогосподарств.
4. Використання інвестиційного потенціалу домогосподарств для відновлення національної економіки.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати обсяг купівлі військових облігацій фізичними особами та показники їх доходності. Зробити належні висновки щодо збереження і накопичення заощаджень вкладених у зазначений фінансовий інструмент.
2. Проаналізувати рейтинг використання криптовалюти у світі та Україні за останні три роки. Зробити належні висновки?
3. Проаналізувати стан та перспективи розвитку фінансового ринку України. Зробити належні висновки.
4. Проаналізувати стан та перспективи розвитку кредитного ринку України. Зробити належні висновки.
5. Проаналізувати стан та перспективи розвитку фондового ринку України. Зробити належні висновки.
6. Проаналізувати стан та перспективи розвитку міжбанківського ринку України. Зробити належні висновки.

Ситуації для обговорення

1. Яким чином, на вашу думку, можливо підвищити рівень довіри населення до операцій на фондовому ринку?
2. З якого періоду і з якою метою в Україні почали випускати військові облігації?

3. Що таке облікова ставка НБУ і на які показники вона впливає?
4. Де і яким чином можна придбати військові облігації?
5. У вас є значна сума заощаджень, в які фінансові інструменти ви би їх вклали з метою збереження і примноження?
6. Яким чином можна перевірити свою кредитну історію?
7. Поясніть, що таке страхування життя, майна, ризиків і наведіть приклади ситуацій, коли таке страхування може бути корисним?
8. Яким можна залучити вільні кошти юридичних і фізичних осіб до фінансування відновлення економіки держави та розвитку територіальних громад?
9. Що ви розумієте під кіберстрахуванням?
10. Які на вашу думку існують проблеми випуску облігацій місцевої позики?
11. Чи вірним будуть наступні висловлювання: криптовалюта це цифровий актив; віртуальна валюта; децентралізована валюта, яку не контролює Уряд; складний цифровий продукт; засіб заощаджень; цифровий вираз вартості товарів, робіт, послуг. Обґрунтуйте свої відповіді.
12. Чи вірним буде висловлювання: «Портфельні інвестиції – це вкладення у фінансові активи». Обґрунтуйте свою відповідь.
13. Чи вірним буде висловлювання: «Облікова ставка НБУ допомагає контролювати інфляцію». Обґрунтуйте свою відповідь.

Змістовний модуль 3. Забезпечення особистої фінансової безпеки домогосподарств в умовах цифровізації фінансового сектору.

Тема 7. Оцінювання фінансової безпеки домогосподарств.

Питання для обговорення

1. Сутність та складові елементи фінансової безпеки домогосподарств.
2. Чинники впливу та загрози фінансової безпеки домогосподарств.
3. Основні ризики, які пов'язані з загрозами фінансової безпеки домогосподарств.
4. Критерії досягнення фінансової безпеки домогосподарств.
5. Оцінка фінансової безпеки домогосподарств.

Теми для самостійної роботи

1. Напрями вдосконалення механізму забезпечення фінансової безпеки домогосподарств України в сучасних умовах.
2. Форми забезпечення фінансової безпеки домашніх господарств.
3. Порівняльна характеристика існуючих в національній і міжнародній практиці методик оцінювання рівня фінансової безпеки домогосподарств.
4. Дослідження взаємозалежності понять «фінансова безпека держави» та «фінансова безпека домогосподарств».
5. Напрями забезпечення фінансової безпеки домогосподарств в сучасних умовах.

6. Державна політика в сфері забезпечення фінансової безпеки домогосподарств.
7. Зарубіжний досвід забезпечення фінансової безпеки домогосподарств та можливості його застосування в Україні.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте види інвестиційних інструментів для забезпечення фінансової безпеки домогосподарств України в сучасних умовах. Зробіть належні висновки.
2. Проаналізуйте вплив державної політики на фінансову безпеку домогосподарств. Зробіть належні висновки.
3. Проаналізуйте вплив різноманітних кредитних продуктів на фінансову безпеку домогосподарств. Зробіть належні висновки.
4. Проаналізуйте вплив фінансових криз на стан фінансової безпеки домогосподарств. Зробіть належні висновки.
5. Проаналізуйте вплив цифрових фінансових інструментів на рівень фінансової безпеки домогосподарств. Зробіть належні висновки.
6. Проаналізуйте вплив основних ризиків на стан фінансової безпеки домогосподарств. Зробіть належні висновки.
7. Проаналізуйте вплив глобалізаційних процесів на фінансову безпеку домогосподарств. Зробіть належні висновки.

Ситуації для обговорення

1. Що ви розумієте під «фінансовою подушкою безпеки»?
2. Який розмір повинна мати «фінансова подушка», що забезпечити фінансову безпеку на рівні домогосподарств?
3. Яку роль відіграє страхування у забезпеченні фінансової безпеки домогосподарств?
4. Яким чином фінансові звички впливають на рівень фінансової безпеки домогосподарств?
5. Чи впливають споживчі кредити на стан фінансової безпеки домогосподарств?
6. Чи впливає рівень освіти на стан фінансової безпеки домогосподарств?
7. Чи впливає погіршення екологічної ситуації на показники фінансової безпеки домогосподарств?

Тема 8. Фінансове шахрайство та напрями мінімізації його впливу на стан особистих фінансів.

Питання для обговорення

1. Види фінансового шахрайства.
2. Правові основи фінансового шахрайства.
3. Критерії ідентифікації фінансового шахрайства.
4. Способи та методи виявлення фінансового шахрайства.
5. Наслідки фінансового шахрайства.

6. Напрями мінімізації фінансового шахрайства.

Теми для самостійної роботи

1. Еволюція розвитку шахрайства у фінансовій сфері.
2. Зовнішнє та внутрішнє шахрайство у фінансовій сфері.
3. Фінансове шахрайство у банківській сфері.
4. Фінансове шахрайство у страховій сфері.
5. Фінансове шахрайство в умовах війни.
6. Послідовність дій у випадку якщо ви стали жертвою фінансових шахраїв.
7. Методи та способи боротьби з інтернет-шахрайством.
8. Негативні наслідки фінансового шахрайства.
9. Моделі управління ризиками фінансового шахрайства у вітчизняній та закордонній практиці.
10. Кібершахрайство та методи боротьби з ним.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте суму збитків від шахрайства з банківськими картками за останні три роки. Зробіть належні висновки.
2. Проаналізуйте кількість кібератак на фінансовий сектор України і країн світу та суму нанесених збитків. Зробіть належні висновки.
3. Проаналізуйте статистику фішингових інцидентів за останні три роки. Зробіть належні висновки.
4. Проаналізуйте статистику соціальної інженерії за останні три роки. Зробіть належні висновки.

Ситуації для обговорення

1. Які найбільш поширені види шахрайства з банківськими картками і як від них захиститися?
2. Які види інтернет-шахрайства є найбільш розповсюдженими?
3. Які заходи фінансової безпеки слід вживати при здійсненні онлайн-покупок, щоб уникнути кібершахрайства?
4. Куди можна звернутися якщо ви стали жертвою фінансових шахраїв?
5. Які будуть ваші дії у випадку якщо ви стали жертвою шахрайства з платіжними картками?
6. Що ви розумієте під соціальним інжинірингом?
7. В чому полягає відмінність між вішингом та фішингом?
8. В чому полягає відмінність між фішингом та фармінгом?
9. Як відрізнити фішинговий сайт та які його ознаки?
10. Які методи протидії фінансовим шахраям ви знаєте?
11. Чи вірним буде висловлювання: «Ризик кібершахрайства є найбільшим викликом для фінансових установ в сучасних умовах». Обґрунтуйте свою відповідь.
12. Чи вірним буде висловлювання: «Відкритий банкінг підвищує ефективність управління ризиками шахрайства». Обґрунтуйте свою відповідь.

13. Чи вірним буде висловлювання: «Цифровізація фінансового сектору призводить до виникнення і розвитку кібершахрайства». Обґрунтуйте свою відповідь.
14. Чи вірним буде висловлювання: «Фінансове шахрайство – це загроза національній безпеці». Обґрунтуйте свою відповідь.

Рекомендована література

Нормативно-законодавчі акти

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Господарський Кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
3. Кодекс України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>
4. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
5. Кримінальний Кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
6. Митний Кодекс України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
7. Податковий кодекс України: Закон від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
8. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 7 грудня 2000 року № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
9. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21 червня 2018 року № 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>
10. Про державний бюджет на 2024 р : Закон України від 9 листопада 2023 року № 3460-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-20#Text>
11. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#n25>
12. Про затвердження Положення про Пенсійний фонд України : Постанова Кабінету Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280-2014-%D0%BF#Text>
13. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18 вересня 1991 року № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
14. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон від 21.05.1997 № 280/97- ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
15. Про Національний банк України : Закон України від 20 травня 1999 року № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>

16. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки. Закон України від 23 лютого 2006 року № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>
17. Про страхування. Закон України 18 листопада 2021 року № 1909-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>
18. Про фінансовий лізинг. Закон України від 4 лютого 2021 року № 1201-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#Text>
19. Сімейний Кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>

Основна література

1. Івашко О. А. Теорія фінансів : навч. посіб. [вид. 2-ге; доп. і перероб.] . К. : 7БЦ, 2021. 408 с.
2. Карлін М. І., Проць Н. В., Борисюк О. В. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д. е. н., проф. М. І. Карліна. Електронне видання. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.
3. Краус Н.М., Краус К.М., Марченко О.В. Актуальні проблеми фінансів та економіки: навчальний посібник. Київ: Аграр Медіа Груп, 2023. 286 с.
4. Краус К.М., Краус Н. М., Поченчук Г. М. Інституціональні аспекти та цифровізація фінансової інклюзії в національній економіці. Innovation and sustainability. 2022. № 2. С. 18-28. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2022.2.18.28>
5. Маслій Н. Д. Дем'янчук М. А. Фінанси публічного сектору: українські реалії та світовий досвід: навч. посіб. Одеса: Астропринт, 2022. 384 с.
6. Нікіфоров П. О., Марич М. Г. Поведінкові фінанси: навч. посібник. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т. ім. Ю. Федьковича. 2022. 144 с.
7. Парубець О. М., Садчикова І. В., Кальченко О. М., Тарасенко О. О. Фінансова інклюзія як інструмент доступності населення до ринку фінансових послуг країн ЄС. Економіка. Фінанси. Право. № 1/1. 2022. С. 11-16.
8. Парубець О. Фінансова політика держави в напрямку підвищення рівня цифрової фінансової грамотності населення України. Науковий вісник Полісся. 2023. № 2(27). С. 221-237.
9. Приказюк Н.В., Ходаківська Ю.О. Цифрова фінансова грамотність: компоненти та методи підвищення. Innovation and Sustainability. 2023. № 2. С. 31-37.
10. Пшенична М. В. Тенденції розвитку фінансової інклюзії в умовах воєнного часу: проблеми, здобутки, міжнародний досвід / Transformation of Ukraine's Economy: Formation of an Inclusive Economy System and Functionality of Financial Inclusion, 2023. Riga, Latvia : Baltija Publishing. С. 170-182.
11. Романенко О. Р. Фінанси. 4-е видання. К.: Центр учбової літератури. 2022. 318 с.

12. Фінанси: підручник / [І. О. Лютий та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук., проф., заслуж. економіста України І. О. Лютого. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. 2-ге вид., допов. та перероб. Київ : Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2023. 715 с.
13. Фінансова безпека домогосподарств в Україні: сучасні проблеми та механізм забезпечення. За загальною редакцією доктора економічних наук, професора Пшика Б.І. Львів : СПОЛОМ, 2020. 274 с.
14. Ярошевич Н.Б. Фінанси, гроші та кредит: Підручник. Львів: «Новий Світ-2000», 2023. 414 с.

Допоміжна

1. Dubyna M., Parubets O., Zelenska O., Yevtushenko Y., Muzyka V., Serdiuk D. Financial instruments to ensure sustainable development in the post-shock period of the national economy recovery. *Management. Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2023. No. 5(4). 390–398. DOI: [https://doi.org/10.15544/mts.2023.3\(Web of Science\)](https://doi.org/10.15544/mts.2023.3(Web of Science)).
2. Parubets O., Shyshkina O., Sadchykova I., Yevtushenko Yu., Potseluiko I. Dynamics of the Development of the Credit Services Market in the Conditions of Financial Instability: A Case of Ukraine. *International Journal of Sustainable Development and Planning*. No. 18(9). 2023. P. 2733-2745. (Scopus).
3. Zakharin S., Duka A., Parubets O., Zabashtansky M., Ryzhikova N. New statistical and econometric approaches to the modeling of budget policy on the example of tax revenues and information management. *Journal of Information Technology Management. Special Issue*. 2021. P. 115-127.
4. Бюджетна система України: навч. посіб. в схемах і таблицях / С. В. Качула, Г. Є. Павлова, Л. В. Лисяк, Добровольська О.В., Л. І. Катан. Дніпро: Монолит, 2021. 332 с.
5. Бюджетний менеджмент: навч. посіб. в схемах і таблицях/ С. В. Качула, Л. В. Лисяк, О.В. Добровольська. Дніпро: Монолит, 2022. 200 с.
6. Висоцька І., Нагірна О. Фінансове шахрайство банківського сектору в період дії воєнного стану. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія економічна). 2024. № 1. С. 12–18. DOI: <https://doi.org/10.32782/2311-844X/2024-1-2>
7. Волкова В. В., Волкова Н. І. Місцеві фінанси. Навчальний посібник. Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2022. 105 с.
8. Годнюк І. В., Шубенко І. А., Вольська А. О. Фінансове шахрайство у комерційних банках України. Шляхи боротьби у сфері безготівкових розрахунків. *Економічний простір*. 2021. № 165. С 110-115. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/165-20>
9. Долінський Л. Б. Фінансовий ризик менеджмент: навч.-метод. посібник. Київ: Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2022. 132 с.

10. Живко З. Б. Типологія шахрайства у банківській сфері: сутність, умови виникнення та розробка заходів боротьби / Живко З. Б., Родченко С. С., Руда І.І., Боруцька Ю. З., Бойко О. Т. // Management, finance, economics: modern problems and ways of their solutions: collective monograph / Zhydovska N., etc. International Science Group. Boston: Primedia eLaunch, 2021. Pp. 453-467.
11. Зянько В. В., Спіфанова І. Ю., Мельничук Д. П. Міжнародні розрахунки і валютні операції : навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2021. 106 с.
12. Карлін М. І. Фінанси країн ЄС: конспект лекцій. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 192 С.
13. Коваленко В. В., Мацедонська Н. В. Сутність фінансової безпеки домогосподарств та напрями її забезпечення. Економічний простір. 2021. № 167. С. 111-114. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/167-20>
14. Коцюрба, О. Ю. Фінанси підприємств: практикум: навч. посіб. Центральноукраїн. нац. техн. ун-т. Кропивницький, 2022. 160 с.
15. Кримінальний Кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
16. Марич М.Г. Соціальне страхування: навч. посібник /. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. 2022. 176 с.
17. Марусяк Н.Л. Фінанси підприємств : навч. посіб.: 2-ге вид., перероб. і доп. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 176 с.
18. Мельник Т. А., Сибірцев В. В. Страхування: навч. посіб. Центральноукраїн. нац. техн. ун-т. Кропивницький: Ексклюзив Систем, 2022. 307 с.
19. Міжнародні ринки капіталу: практикум / Ливдар М.В., Ярошевич Н.Б., Кондрат І.Ю. Львів, Видавництво ПП "Новий Світ - 2000", 2022. 150 с.
20. Місцеві фінанси : навч. посіб. / О. М. Парубець. В. П. Ільчук, Д. О. Сугоняко. Чернігів, 2020. 344 с.
21. Музика-Стефанчук О.А., Якимчук Н.Я. Сучасне фінансове право. Право публічних фінансів: підручник. Київ: АртЕк, 2024. 656 с.
22. Парубець О. М., Дубина М. В., Забаштанський М. М. Світова фінансова архітектура: сучасний стан та напрями реформування. *Економіка. Фінанси. Право*. № 8. 2022. С. 22-26.
23. Парубець О. М., Забаштанський М. М. Використання інструментів фінансового інжинірингу як основи розвитку територіальних громад. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. № 4(28). 2021. С. 210-216.
24. Парубець О. М., Шкильов Д. Д. Теоретичні аспекти сутності та класифікації ринку криптовалют. *Ефективна економіка*. № 12. 2023. URL: <https://www.nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/2698/2734>
25. Парубець О.М. Цифрові інструменти управління місцевими фінансовими ресурсами. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. № 4(326). С. 225-237.

26. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. / Н. Р. Слав'юк, С. В. Глущенко. Київ: НаУКМА, 2022. 206 с.
27. Ринок фінансових послуг: навч. посібник./ укл. О.В. Третьякова., В.М. Харабара., Р.І. Грешко Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 118 с.
28. Родченко С. С., Живко З. Б Фінансове шахрайство у банківській сфері: сутність, види та сучасний стан. Науковий вісник Ужгородського національного університету. - Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2020. Вип. 31. С. 103-108.
29. Сидорчук А., Кириленко О., Коваль С., Сидор І. Аналіз витрат як складова оцінки фінансового стану домогосподарств. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. Вип. 3 (44). С. 82–91. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.3.44.2022.3786>
30. Томнюк Т. Л. Податкова система: навчальний посібник. Чернівці: ЧТЕІ ДТЕУ, 2022. 324 с.
31. Фінанси підприємств: підручник / В. В. Сокурєнко, Д. В. Швець, С. М. Бортник, С. О. Ткаченко; за заг. ред. В. В. Сокурєнка; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. 2-ге вид., допов. та перероб. Харків: ХНУВС, 2022. 292 с
32. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва: практикум /Скоропад І.С., Чубка О.М. К.: Видавничий дім "Кондор", 2023. 140 с.
33. Фінансовий моніторинг: навч. посіб. / кол. уклад. за заг. ред. Е.О. Юрія. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 304 с
34. Хома І.Б., Бондаренко Л.П., Чубка О.М. Моделювання фінансових рішень в умовах невизначеності: Навчальний посібник. К.: Видавничий дім "Кондор", 2023. 284 с.
35. Шевченко С.О. Управління місцевими фінансами в умовах децентралізації влади: навч. посіб. / С.О. Шевченко, М.М. Трещов, А.Ю. Мунько. Дніпро: ДДУВС, 2022. 392 с
36. Ярошевич Н.Б. Фінанси диверсифікованих підприємств: Навчальний посібник. – Львів: «Новий Світ-2000», 2023. – 327 с

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Євростату. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat>
2. World Cybercrime Index. URL: <https://www.ox.ac.uk/news/2024-04-10-world-first-cybercrime-index-ranks-countries-cybercrime-threat-level>
3. Кодекс України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>
4. Офіційна інтернет-сторінка безкоштовної онлайн-платформи для підвищення рівня фінансової грамотності «Гаразд». URL: <https://harazd.bank.gov.ua/>
5. Офіційна Інтернет-сторінка Державної казначейської служби України URL: <https://www.treasury.gov.ua/>

6. Офіційна Інтернет-сторінка Державної служби статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Офіційна інтернет-сторінка Європейського банку реконструкції і розвитку. URL: <https://www.ebrd.com/ru/home.html>
8. Офіційна інтернет-сторінка Європейського інвестиційного банку. URL: <https://www.eib.org/en/>
9. Офіційна інтернет-сторінка Кіберполіції URL: <https://cyberpolice.gov.ua/>
10. Офіційна інтернет-сторінка Міжнародного валютного фонду. URL: <https://www.imf.org/ru/home>
11. Офіційна Інтернет-сторінка Міністерства економіки України URL: <http://www.me.gov.ua>
12. Офіційна Інтернет-сторінка Міністерства соціальної політики України URL: <https://www.msp.gov.ua/>
13. Офіційна Інтернет-сторінка Міністерства цифрової трансформації України URL: <https://thedigital.gov.ua/>
14. Офіційна Інтернет-сторінка Національного банку України URL: <http://www.bank.gov.ua>
15. Офіційна інтернет-сторінка Національного координаційного центру кібербезпеки URL: <https://cybersecuritycluster.org.ua/contacts/>
16. Офіційна Інтернет-сторінка Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку URL: <https://www.nssmc.gov.ua/>
17. Офіційна інтернет-сторінка Представництва Європейського Союзу в Україні. URL: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine_uk
18. Офіційна інтернет-сторінка Світового банку. URL: <https://www.worldbank.org/>
19. Офіційна інтернет-сторінка Українського бюро кредитних історій URL: <https://www.ubki.ua/>
20. Офіційна інтернет-сторінка Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. URL: <https://www.fg.gov.ua/>
21. Офіційний портал Верховної ради України URL: <https://www.rada.gov.ua/>
22. Офіційний сайт Державної податкової служби України URL: <https://tax.gov.ua/>
23. Офіційний сайт Міністерства фінансів України URL: <https://www.mof.gov.ua/uk>
24. Офіційний сайт Наукової бібліотеки НУ «Чернігівська політехніка». URL: <http://library2.stu.cn.ua/>